ئىزدىنىش

(تاللانما)

5 1997

ۋەتەنپەرۋەرلىك تۇغىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ماركسىزملىق مىللەت قارىشى، دىن قارىشىدا چىڭ تۇرايلى

ئىسمايىل ئەھمەد

ۋەتەنپەرۋەرلىكتە چىڭ تۇرۇش بىلەن ماركسىزملىق مىللەت قارىشى، دىن قارىشىدا چىڭ تۇرۇشنىڭ ئىچكى باغلىنىشى بار. ۋەتەنپەرۋەرلىكتە چىڭ تۇرۇش ئۈچۈن، ماركسىزملىق مىللەت قارىشى، دىن قارىشىدا چىڭ تۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ؛ ماركسىزملىق مىللەت قارىشى، دىن قارىشىنى تۇرغۇزغاندىلا، ئاندىن ۋەتەنپەرۋەرلىكتە تېخىمۇ چىڭ تۇرغىلى بولىدۇ، بۇ — مۇھىم نەزەرىيىۋى مەسىلە، شۇنداقلا چوڭ پرىنسىپال مەسىلىدۇر.

1. ۋەتەنپەرۋەرلىك — ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق مەنىۋى تۈۋرۈكى

ۋەتەنپەرۋەرلىك — ئۆز ۋەتىنىگە بولغان چوڭقۇر ۋە گۈزەل مۇھەببەت، خەلقنى ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىشقا سەپەرۋەر قىلىدىغان بايراق، جەمئىيەتنىڭ ئالغا ئىلگىرىلىشىنى سىلجىتىدىغان غايەت زور ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق مەنىۋى تۈۋرۈكىدىن ئىبارەت. يېڭى تارىخىي شارائىتتا، ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى داۋاملاشتۇرۇش ۋە جارى قىلدۇرۇش جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ئۇيۇشۇش كۈچىنى ئاشۇرۇشتا، ھەر مىللەت خەلقىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ ۋەتەننىڭ بىرلىكى، گۈللىنىشى ۋە قۇدرەت تېپىشى ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا يېتەكلەشتە مۇھىم رېئال ئەھمىيەتكە ئىگە.

ۋەتەنپەرۋەرلىكتە چىڭ تۇرۇشتا توغرا تارىخ قارىشىنى تىكلەش كېرەك. جۇڭگو تارىخىنى ھەر مىللەت خەلقى ئورتاق يازاتقان؛ جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنى ھەرقايسى مىللەتلەر ئورتاق قۇرۇپ چىققان. ھەرقايسى مىللەتلەر، ئۇنىڭ ئاھالىسىنىڭ ئاز-كۆپ بولۇشىدىن، تەرەققىيات سەۋىيىسىنىڭ قانداق بولۇشىدىن، قايسى جايدا ئولتۇراقلىشىشىدىن قەتئىينەزەر ھەممىسى شانلىق تارىخقا ۋە پارلاق مەدەنىيەتكە ئىگە بولۇپ، ۋەتەننىڭ شەكىللىنىشى، مۇستەھكەملىنىشى ۋە تەرەققىي قىلىشى ئۈچۈن تۆھپە قوشقان. دۆلىتىمىز چىن، خەن سۇلالىلىرى دەۋرىدە بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك دۆلەت بولۇپ شەكىللەنگەندىن بۇيان، گەرچە توقۇنۇش، ھەتتا قىسقا ۋاقىتلىق پارچىلىنىش يۈز بېرىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ۋەتەننىڭ بىرلىكى، مىللەتلەرنىڭ ئىناقلىقى باشتىن-ئاخىر تارىخنىڭ ئاساسىي ئېقىمى بولۇپ كەلدى. ئۈزلۈكسىز بىرلىككە كېلىپ

تۇرۇش ئارقىلىق ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ قوشۇلۇشى ۋە ئۆزئارا ئالاقىسى كۈندىن-كۈنگە ئىلگىرى سۈرۈلدى. ۋەتىنىمىزنىڭ گۈزەل تاغ-دەريالىرى ۋە پارلاق مەدەنىيىتى ھەر مىللەت ئوغۇل-قىزلىرىنى تەربىيىلىدى، جۇڭگو ھەر مىللەت خەلقىنىڭ قەلبىدىكى ئايرىلماس يۇرتىدۇر. "ئاھ، ئانا ۋەتىنىم!"— مانا بۇ ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق يۈرەك ساداسىدۇر.

ۋەتەنپەرۋەرلىكتە چىڭ تۇرۇشتا، شەرەپلىك ئەنئەنىلەرنى جارى قىلدۇرۇش كېرەك. جۇڭگو تارىخىدا، ھەرقايسى مىللەتلەردىن نۇرغۇنلىغان ئاتاقلىق شەخسلەر كېلىپ چىقتى، ۋەتەننى سۆيۈشكە ئائىت نۇرغۇنلىغان تەسىرلىك ئىشلار مەيدانغا كەلدى، بۇلار ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ۋەتەننى قىزغىن سۆيىدىغان ئالىيجاناب پەزىلىتىنى مەركەزلىك ئىپادىلىدى. يېقىنقى زاماندا، ھەر مىللەت خەلقى جاھانگىرلىككە، فېئودالىزمغا ۋە بيۇروكرات كاپىتالىزمغا ئورتاق قارشى تۇرۇش يولىدا باتۇرلۇق بىلەن كۈرەش قىلىپ، كۈچلۈك دۈشمەنگە زەربە بېرىپ، ئىسسىق قېنى بىلەن دۆلىتىمىزنىڭ زېمىنىنى قوغدىدى. 18-ئەسىردە، شەرقىي شىمالدىكى ھەر مىللەت خەلقى چار روسىيىنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى خەيلەنپاۋ ئۇرۇشىنى ئېلىپ باردى؛ مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا، شىزاڭ خەلقى ئەنگلىيە جاھانگىرلىكىنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى جياڭزى ئۇرۇشىنى ئېلىپ باردى، يۈننەندىكى ھەر مىللەت خەلقى فرانسىيە مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى كۈرەش ئېلىپ باردى ۋە باشقىلار. بولۇپمۇ جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ ھايات-ماماتىغا مۇناسىۋەتلىك بولغان ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشتا، ھەر مىللەت خەلقى ھەققانىيەت يولىدا جاسارەت كۆرسىتىپ، دۆلەتنى قۇتقۇزۇشقا ئورتاق ئاتلاندى. شەرقىي شىمالدىكى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى بىرلەشمە ئارمىيە، ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خۇيزۇلار ئەترىتى، خەينەندىكى چۈڭيا ئەترىتى قاتارلىقلارنى ۋەكىل قىلغان ھەر مىللەت خەلقى جان-تېنى بىلەن يېڭى سەددىچىن سېپىلى قۇرۇپ، تاجاۋۇزچىلارنى خەلق ئۇرۇشىنىڭ پايانسىز دېڭىزىغا غەرق قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن، ھەر مىللەت خەلقى ئۈچ چوڭ تاغنى ئاغدۇرۇپ تاشلاش، يېڭى جۇڭگونى بەرپا قىلىش ۋە گۈللەندۈرۈش يولىدا يۈكسەك ۋەتەن سۆيۈش قىزغىنلىقىنى، ۋەتەن يولىدا ئۆزىنى پىدا قىلىدىغان ئۇلۇغۋار روھىنى نامايان قىلىپ، ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشتى. جۇڭگو كومپارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى ئىنقىلاب تارىخىغا نەزەر سالىدىغان بولساق، شۇنىسى ئايانكى، ھەرقايسى مىللەتلەردىن پارتىيىنىڭ ئىشلىرى، مىللەتلەرنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن ئۆلۈمدىن قورقماي، قەھرىمانلارچە كۈرەش قىلغان يۈكسەك ئىرادىلىك كىشىلەر ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەرنىڭ ھەممىسىدە ئۆتكەن. بۇنداق شەرەپلىك ۋەتەنپەرۋەرلىك ئەنئەنىسى قىممەتلىك روھىي بايلىقتۇر، ئۇنى مەڭگۈ قەدىرلىشىمىز ۋە ئۈزلۈكسىز جارى قىلدۇرۇپ نۇرلاندۇرۇشىمىز كېرەك.

ۋەتەنپەرۋەرلىكتە چىڭ تۇرۇشتا، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىنى قەتئىي ھىمايە قىلىش كېرەك. جۇڭگونىڭ تارىخى، ئەمەلىيىتى شۇنى تولۇق ئىسپاتلىدىكى، كومپارتىيىنىڭ رەھبەرلىك ئورنىدىن تەۋرىنىشكە بولمايدۇ، كومپارتىيىنىڭ ھاكىمىيەت بېشىدىكى پارتىيىلىك ئورنىنى ھېچقانداق پارتىيە ئالالمايدۇ. پەقەت

كومپارتىيىلا ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق مەنپەئىتىگە ساداقەتلىك بىلەن ۋەكىللىك قىلالايدۇ، ھەرقايسى مىللەتلەرنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، تەشكىللەپ، خىيىم-خەتەرلەرنى يېڭىپ، يورۇقلۇق ۋە تەرەققىياتقا ئېرىشتۈرەلەيدۇ. سوتسىيالىزم يولى پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقى ئۇزاق مۇددەت ئىزدىنىش ئارقىلىق تارىخىي يوسۇندا تاللىۋالغان يولدۇر. كومپارتىيە بولمىسا، سوتسىيالىستىك يېڭى جۇڭگومۇ بولمايدۇ؛ كومپارتىيە بولمىسا، ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ باراۋەرلىكى، ئىتتىپاقلىقى ۋە تەرەققىياتىمۇ بولمايدۇ. دەل جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكى بولغانلىقتىن، ھەر مىللەت خەلقى بىرلىككە كەلگەن سوتسىيالىستىك ۋەتەن چوڭ ئائىلىسىدە ئىناق ئۆتۈپ، ئۆز دۆلىتىنى گۈللەندۈرۈش يولىدا ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، مىللەتلەرنىڭ ئورتاق تەرەققىياتىنى قولغا كەلتۈرۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى. شۇڭا، ھازىرقى باسقۇچتا ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى جارى قىلدۇرۇش ئۈچۈن، جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىنى قەتئىي ھىمايە قىلىپ، سوتسىيالىزم يولىدا مېڭىشتا چىڭ تۇرۇش كېرەك.

ۋەتەنپەرۋەرلىكتە چىڭ تۇرۇشتا، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تىرىشىپ كۈرەش قىلىش كېرەك. جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش—مەملىكىتىمىزنىڭ ھازىرقى باسقۇچىدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق غايىسى ۋە تارىخىي ۋەزىپىسى، شۇنداقلا ۋەتەنپەرۋەرلىكنىڭ مۇھىم مەزمۇنىدۇر. پارتىيە 14-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 5-ئومۇمىي يىغىنىدا، تەكلىپ تەرىقىسىدە ئوتتۇرىغا قويۇلغان ھەمدە 8-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 4-يىغىنىدا قاراپ چىقىپ ماقۇللانغان مەملىكىتىمىزنىڭ «خەلق ئىگىلىكى تەرەققىياتى بىلەن ئىجتىمائىي تەرەققىياتنىڭ 9-بەش يىللىق پىلانى ۋە 2010-يىلغىچە بولغان كەلگۈسى نىشان پروگراممىسى»دا بىزگە بىر گۈزەل پىلان سىزىپ بېرىلدى، مىللەتلەرنىڭ راۋاجلىنىشى، گۈللىنىشى ئۈچۈن گۈزەل ئىستىقبال نامايان قىلىندى. ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق مەنپەئىتى 9-بەش يىللىق پىلان ۋە 2010-يىلغىچە بولغان كەلگۈسى نىشاننىڭ ئىشقا ئېشىشىغا باغلىق. سوتسىيالىستىك بازار ئىگىلىكىنىڭ كەڭ سەھنىسى ھەرقايسى مىللەتلەرنى ئۆز ماھارىتىنى كۆرسىتىدىغان، ئۆز قابىلىيىتىنى ئىشقا سالىدىغان پۇرسەت بىلەن تەمىن ئەتتى. بىز بۇ پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، تىرىشىپ كۈرەش قىلىپ، ئىجتىھات بىلەن ئىگىلىك تىكلەپ، ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنىڭ ئىقتىساد، مەدەنىيىتىنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىپ، ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئورتاق تەرەققىياتى ۋە گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، مەملىكىتىمىزنى بالدۇرراق زامانىۋىلاشقان قۇدرەتلىك سوتسىيالىستىك دۆلەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىشىمىز لازىم.

ۋەتەنپەرۋەرلىكتە چىڭ تۇرۇشتا، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قەتئىي قوغداش كېرەك. بىزنىڭ بۇ كۆپ مىللەتلىك دۆلىتىمىزدە، ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى جارى قىلدۇرۇش بىلەن مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش بىر-بىرىگە زىچ باغلىنىدۇ. ۋەتەننى سۆيۈشنىڭ مۇھىم بىر تەرىپى دۆلەتنىڭ بىرلىكى ۋە مۇقىملىقىنى قوغداپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى ياخشىلاشتىن ئىبارەت. دۆلىتىمىزنىڭ ئاساسىي قانۇنىدا، ھەر بىر پۇقرانىڭ ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش مەجبۇرىيىتى بار، دەپ بەلگىلەنگەن. دۆلەتنىڭ قۇرۇلۇشىنى

ياخشى ئېلىپ بېرىشتىكى ئىنتايىن مۇھىم بىر شەرت مىللەتلەرنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش، مۇقىم ئىجتىمائىي شارائىتنى ساقلاشتىن ئىبارەت. ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى ياخشىلىغاندىلا، ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ مەنپەئىتىنى دۆلەتنىڭ مەنپەئىتى بىلەن بىرلەشتۈرگىلى، ئۇلۇغۋار ئىش ئۈچۈن ھەممەيلەن بىر نىيەت-بىر مەقسەتتە تەڭ كۈچ چىقىرىدىغان ۋەزىيەتنى ياراتقىلى بولىدۇ.

مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە دۆلەتنىڭ بىرلىكىنى قوغداشتا، ئىتتىپاقلىق ۋە بىرلىككە زىيان يەتكۈزىدىغان بارلىق بۆلگۈنچىلىك ھەرىكەتلەرگە قارشى قەتئىي كۈرەش قىلىش، مىللىي بۆلگۈنچىلىكنى كەلتۈرىدىغان بۇزغۇنچىلىق ھەرىكەتلىرىگە قەتئىي قارشى تۇرۇش كېرەك. بەزىلەر: چىڭ سۇلالىسى شىنجاڭ ئۆلكىسىنى قۇرغاندىن كېيىن، شىنجاڭ ئاندىن جۇڭگونىڭ زېمىنى بولۇپ قالغان، دېيىشىدۇ، بۇ پۈتۈنلەي ئاپاكتقا كۆز يۇمغانلىق، تارىخنى بۇرمىلىغانلىق. بۇنىڭدىن ئىككى مىڭ نەچچە يۈز يىل بۇرۇنلا غەربىي دىيار بىلەن ۋەتەننىڭ باشقا رايونلىرى ئوتتۇرىسىدا زىچ مۇناسىۋەت بولغان. مىلادىدىن 60 يىل بۇرۇن مەركىزىي ھۆكۈمەت غەربىي دىياردا تۇتۇق تەسىس قىلىپ، ئۇنى غەربىي خەن سۇلالىسىگە ۋەكالەتەن غەربىي دىيارنى باشقۇرىدىغان ئەڭ ئالىي ھەربىي ۋە مەمۇرىي ئەمەلدار قىلغان. چىڭ سۇلالىسى ياقۇپ بەگ توپىلىڭىنى تىنجىتقاندىن كېيىن، 1884-يىلى غەربىي دىيارنى شىنجاڭ دەپ ئۆزگەرتكەن، ئۇنىڭ مەنىسى ”يېڭىدىن ئېچىلغان زېمىن“ بولماستىن، بەلكى ”قايتۇرۇۋېلىنغان كونا زېمىن“ دېگەندىن ئىبارەت. چىڭ سۇلالىسى ھۆكۈمىتى كېيىن يەنە شىنجاڭ ئۆلكىسىنى تەسىس قىلغان.

مىللىي تىل ۋە دىن ئالاھىدىلىكى دۆلەتنى ھاسىل قىلىدىغان مۇھىم ئامىل ئەمەس، ئۇنى بۆلگۈنچىلىك قىلىش ۋە مۇستەقىللىق دەۋاسى قىلىشنىڭ باھانىسى ۋە ئاساسى قىلىشقىمۇ بولمايدۇ. ئوخشاشمىغان مىللەتلەرنىڭ ئايرىلىشى ئوخشاشمىغان كىشىلەر ئورتاق گەۋدىسىدە ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ، مىللەتلەرنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى ئۇلار ئوتتۇرىسىدا تىل، ئۆرپ-ئادەت، مەدەنىيەت، ئىقتىسادىي تۇرمۇش قاتارلىق كۆپ تەرەپلەردە پەرق بولىدىغانلىقىنى، ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىك بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ئەگەر ھەر بىر مىللەت ئۆزىنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە پەرقىنى باھانە قىلىپ، مۇستەقىللىق دەۋاسى قىلسا، ئۇنداقتا بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك دۆلەتنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى مۇمكىنمۇ؟ دۇنيادا ئىككى مىڭدىن ئارتۇق مىللەت بار، لېكىن، دۆلەت ئاران يۈز نەچچە، دېمەك، دۆلەتلەرنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى كۆپ مىللەتلىك دۆلەت دېگەن گەپ. روشەنكى، مىللىي ئالاھىدىلىكنى مۇستەقىللىق دەۋاسى قىلىشنىڭ ئاساسى قىلىش بىمەنىلىكتۇر.

دىنىي تونغا ئورىنىۋېلىپ، مىللىي بۆلگۈنچىلىك پائالىيىتىنى ئېلىپ بېرىش بۆلگۈنچىلەرنىڭ ھەرىكىتىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرى. ئۇلار ئېيتقۇسىز مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن، دىنىي كەيپىياتنى قوزغاپ، دىنىي بايراقتىن پايدىلىنىدۇ، ئۇلار دائىم ”غازات“نى ئۆزىگە شوئار قىلىدۇ. بىز شۇنداق دەپ سوراشقا ھەقلىقمىزكى، ھازىرقى ھاكىمىيەت خەلقنىڭ ھاكىمىيىتى، ھۆكۈمەت خەلقنىڭ ھۆكۈمىتى، شۇنداق تۇرۇق-

لىۇق، ”غازات“، قىلغۇچىلار، كىمگە، جەڭ ئاچماقچى؟ كىم ئۈچۈن ئۇرۇش قىلماقچى؟ ئېچىپ ئېيتقاندا، ”غازات“نىڭ مەقسىتى دىننى نىقاپ قىلىپ، خەلق بىلەن دۈشمەنلىشىش، خەلق دېموكراتىيىسى دىكتاتۇرىسىغا قارشى تۇرۇش ياكى دىنىي كەيپىياتتىن پايدىلىنىپ قارشىلىشىشنى پەيدا قىلىپ، ۋەقە چىقىرىشتىن ئىبارەت. بۇنداق ھەرىكەتلەرنى قەتئىي پاش قىلىش ۋە ئۇنىڭغا قەتئىي قارشى تۇرۇش كېرەك.

نۆۋەتتە، مەملىكىتىمىزنىڭ ۋەزىيىتى ناھايىتى ياخشى، جەمئىيەت مۇقىم، مىللەتلەر ئىتتىپاق، تۈرلۈك قۇرۇلۇش ئىشلىرى ئۈزلۈكسىز راۋاجلانماقتا. لېكىن، شۇنىمۇ كۆرۈشىمىز كېرەككى، بۆلگۈنچىلىك، بۇزغۇنچىلىق ھەرىكەتلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقان مىللىي بۆلگۈنچى ئۇنسۇرلار ھېلىمۇ مەۋجۇت. بۇ كىشىلەر خەلقنىڭ دۈشمىنى، مىللەتنىڭ چۈپرەندىلىرى، تارىخنىڭ جىنايەتچىلىرىدۇر. ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئاساسىي قانۇن ۋە قانۇنلارغا خىلاپ، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۈپ مەنپەئىتىگە خىلاپ، تارىخ ئېقىمىغا خىلاپ بولغاچقا، ئەلۋەتتە كەڭ خەلق ئاممىسىنىڭ قارشىلىقىغا ئۇچرايدۇ، ئەلۋەتتە قانۇننىڭ جازاسىغا تارتىلىدۇ، ئەلۋەتتە مەغلۇبىيەت بىلەن ئاياغلىشىدۇ. بىر ئوچۇم مىللىي مۇناپىقلارنىڭ مىللەتنى پارچىلاش، دۆلەتنى پارچىلاش پائالىيەتلىرى يېڭى ئىش ئەمەس، بۇنداق ئىشلارنى يېڭى جۇڭگو قۇرۇلۇشتىن بۇرۇنلا بەزى كىشىلەر جاھانگىرلىكنىڭ قوللىشى ئارقىسىدا قىلىپ باققان، نەتىجىدە مەغلۇبىيەت بىلەن نەتىجىلەنگەن. ھازىر يەنە بىر قىسىم كىشىلەر چەت ئەل كۈچلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن دۆلەتنى پارچىلايدىغان جىنايى قىلمىشلارنى ئېلىپ بېرىشقا ئۇرۇنۇۋاتىدۇ، سوتسىيالىستىك ۋەتىنىمىز مىسلىسىز دەرىجىدە قۇدرەت تاپقان بۈگۈنكى كۈندە، بۇ كىشىلەر تېخىمۇ قاتتىق مەغلۇبىيەتكە ئۇچرايدۇ، خالاس.

2. ماركسىزملىق مىللەت قارىشىدا چىڭ تۇرۇپ، مىللەت مەنپەئىتى بىلەن دۆلەت مەنپەئىتىنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا بىرتەرەپ قىلىش كېرەك

بىزنىڭ بۇ كۆپ مىللەتلىك دۆلىتىمىزدە، مىللەتلەر مەسىلىسىنى توغرا تونۇش ۋە بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن، ماركسىزملىق مىللەت نەزەرىيىسى بىلەن پارتىيىنىڭ مىللىي سىياسىتىنى ئىگەللەپ، توغرا مىللەت قارىشىنى تۇرغۇزۇش كېرەك. مىللەت قارىشى — كىشىلەرنىڭ مىللەتلەر ۋە مىللەتلەر مەسىلىسىگە بولغان تۈپ قارىشى، كىشىلەرنىڭ دۇنيا قارىشىنىڭ مىللەتلەر مەسىلىسىدىكى ئىنكاسى. مەلۇم بىر سىنىپ ۋە پارتىيىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، مىللەت قارىشى ئۇنىڭ مىللەتلەر مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتىكى يېتەكچى ئىدىيىسى ۋە ئاساسىي نەزەرىيىسى، پروگراممىسى، پرىنسىپلىرى ۋە سىياسەتلىرىدە مەركەزلىك ئىپادىلىنىدۇ. ئۇ مىللەتنىڭ نېمىلىكىنى، مىللەتنىڭ بارلىققا كېلىش، تەرەققىي قىلىش ۋە يوقىلىشىنى، مىللەتلەر مەسىلىسىنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە ئالاھىدىلىكىنى، مىللەتلەر مەسىلىسىنى ھەل قىلىشنىڭ فاڭجېن-سىياسەتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ماركسىزملىق مىللەت قارىشىدا چىڭ تۇرۇشتا، نۆۋەتتىكىدەك بىرقانچە مەسىلە ئىنتايىن مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ:

بىرىنچىدىن، مىللەت بىلەن دۆلەتنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا تونۇش ۋە توغرا بىر تەرەپ قىلىش كېرەك.

مىللەت دۆلەتكە بېقىنىپ تۇرىدىغان كىشىلەر ئورتاق گەۋدىسىدۇر. ھەرقانداق بىر مىللەت پەقەت بىر كونكرېت دۆلەتتە ياشىغاندىلا، ئاندىن ئۆزىنىڭ ھوقۇقىنى قوغدىيالايدۇ، تەرەققىياتقا ئېرىشەلەيدۇ. دۆلەت — مىللەتنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىدىكى زۆرۈر شەرت. دۆلەت بىرلىككە كەلگەن ھەم قۇدرەت تاپقاندىلا، ئاندىن مىللەتلەرنىڭ گۈللىنىشى ۋە شەخسلەرنىڭ بەخت-سائادەتكە ئېرىشىشى مۇمكىن بولىدۇ. سوتسىيالىستىك تۈزۈمدىكى يېڭى جۇڭگودا، مىللەتلەرنىڭ مەنپەئەتى بىلەن دۆلەتنىڭ مەنپەئەتى ماھىيەت جەھەتتىن بىردەك. مىللەتنى سۆيىمىز دېسەك، ئالدى بىلەن دۆلەتنى سۆيۈشىمىز كېرەك. ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ تۈپ مەنپەئەتى بىردەك بولۇش ئاساسىدا، ھەرقايسى مىللەتلەرنىڭ ئۆز مەنپەئەتىمۇ بولىدۇ. مەسىلەن، ھەممە كىشى ئۆز مىللىتىنىڭ تېخىمۇ تېزرەك ئالغا بېسىپ گۈللىنىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ، ھەممە كىشى ئۆز مىللىتىنىڭ ئىلغار مىللەتلەر قاتارىدىن ئورۇن ئېلىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ، ھەممە كىشى ئۆز مىللىتىنىڭ شانۇ-شەۋكەتلىك ۋە ئىززەت-ئابرۇيلۇق بولۇشىنى خالايدۇ ۋەھاكازا. لېكىن بۇلارنىڭ ھەممىسى يەككە-يېگانە ھالدا مەۋجۇت بولماستىن، بەلكى دۆلەتنىڭ بىرلىكى، مۇستەقىللىكى، تەرەققىياتى ۋە ئىززەت-ئابرۇيىغا باغلىق بولىدۇ؛ پەقەت دۆلەت تىنچ، مۇستەقىل، باي-قۇدرەتلىك بولغاندىلا، ئاندىن مىللەتلەر تەرەققىي قىلالايدۇ، گۈللىنەلەيدۇ، ئالغا باسالايدۇ؛ پەقەت مىللەتلەر ئىتتىپاق، ئىناق بولغاندىلا، ئاندىن دۆلەت مۇقىم تەرەققىي قىلىش مۇھىتى ۋە شارائىتىغا ئىگە بولالايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، دۆلەتنىڭ مەنپەئەتىنى ھەممىدىن ئەلا ئورۇنغا قويۇش، مىللەتنىڭ مەنپەئىتى ۋە قىسمەن مەنپەئەتنى دۆلەتنىڭ ئومۇمىي مەنپەئەتىگە بويسۇندۇرۇش لازىم. مىللەتنى سۆيۈش كېرەك، دۆلەتنى تېخىمۇ سۆيۈش كېرەك، ھەرقانداق ۋاقىتتا دۆلەتنىڭ مەنپەئەتىنى ئۈستۈن ئورۇنغا قويۇش، مۇھىم بىلىش كېرەك، ھەرقايسى مىللەتلەر ئۇنىڭغا بويسۇنۇشى، ئۇنىڭ ئۈچۈن خىزمەت قىلىشى لازىم. مىللەتنى سۆيۈش ۋە دۆلەتنىڭ ئومۇمىي مەنپەئەتىگە بويسۇنۇش پۇقرالارنىڭ ئالىيجاناب خىسلىتى. بۇ ئىككى خىل ھېسسىياتنىڭ قوشۇلۇپ بىللە مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشى دۆلەتنىڭ مۇستەقىل بولۇشى، بىرلىككە كېلىشى ۋە قۇدرەت تېپىشىنىڭ غايەت زور مەنىۋى تۈۋرۈكى. ئەمەلىيەت داۋامىدا، دۆلەتنىڭ مەنپەئىتى بىلەن ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنىڭ مەنپەئەتى ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتكە توغرا مۇئامىلە قىلىش لازىم. دۆلەتنىڭ ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىدا بايلىق مەنبەسىنى ئېچىش، چوڭ تىپتىكى كارخانىلارنى قۇرۇشى مەيلى يىراق كەلگۈسى نۇقتىسىدىن قارىغاندىمۇ، رېئاللىق نۇقتىسىدىن قارىغاندىمۇ دۆلەت قۇرۇلۇشىنىڭ ئېھتىياجى بولۇپلا قالماي، بەلكى ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈنمۇ ئىنتايىن پايدىلىق، شۇڭا، ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرى دۆلەتنىڭ مەنپەئەتىگە بويسۇنۇشى كېرەك.

ئىككىنچىدىن، مىللەتلەرنىڭ باراۋەرلىكى ۋە ئىتتىپاقلىقىدا باشتىن-ئاخىر ئېغىشماي چىڭ تۇرۇش كېرەك. مىللىي باراۋەرلىك مەملىكىتىمىزنىڭ ئاساسىي قانۇنىغا كىرگۈزۈلگەن. مەملىكىتىمىزدە مىللەتلەر ئاھالىسىنىڭ ئاز-كۆپ بولۇشى ۋە تەرەققىيات سەۋىيىسىنىڭ قانداق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئىجتىمائىي

تۇرمۇشنىڭ ھەممە تەرەپلىرىدە باپباراۋەر. مىللەتلەرنىڭ باراۋەر بولۇشىدا يەنە ھەرقايسى مىللەت پۇقرالىرىنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشتا بىر-بىرىگە باراۋەر مۇئامىلە قىلىشى، بىر-بىرىنى ھۆرمەت قىلىشى، بىر-بىرىنى كەمسىتمەسلىكى تەلەپ قىلىنىدۇ. ھەرقايسى مىللەت پۇقرالىرى ھەر ۋاقىت باردى-كەلدى قىلىپ تۇرىدۇ، تۈرلۈك ئالاقىدە بولۇپ تۇرىدۇ، شۇڭا ئۇلارنىڭ بىر-بىرىگە باراۋەر مۇئامىلە قىلىشى ئىنتايىن مۇھىم. ھازىر جەمئىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىشى، قاتناشنىڭ ئاسانلىشىشىغا ئەگىشىپ، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى بېرىش-كېلىشلەر مىسلىسىز دەرىجىدە كېڭەيدى ھەمدە ئۈزلۈكسىز كۆپىيىپ بېرىۋاتىدۇ. بېرىش-كېلىش كۆپ بولغاندىكىن، سۈركىلىشنىڭ كېلىپ چىقىش ئېھتىماللىقمۇ ئاشىدىغان گەپ، شۇڭا مىللەتلەرنىڭ بىر-بىرىنى چۈشىنىشى ۋە ھۆرمەتلىشىنى ئالاھىدە تەشەببۇس قىلىش كېرەك. مەيلى قايسى مىللەت پۇقراسى بولمىسۇن، ئىجتىمائىي ئالاقىدە ۋە تۇرمۇشتا دۆلىتىمىزنىڭ كۆپ مىللەتلىك دۆلەت ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت ئاساسىي ئەھۋالنى ئۇنتۇپ قالماسلىقى، كۆكسى-قارنىنى كەڭ تۇتۇپ، بىر-بىرىنى چۈشىنىشى، بىر-بىرىنى ھۆرمەت قىلىشى، بىر-بىرىنى مەنسىتمەيدىغان، بىر-بىرىنى كەمسىتىدىغان خاھىشلارنىڭ ۋە تەسكىرە قاراشلارنىڭ ھەرقانداقىنى چۆرۈپ تاشلىشى، ئاڭلىق ياكى ئاڭسىز ھالدا مىللىي ئۈستۈنلۈك تۇيغۇسى ئىپادىلەپ قويىدىغان ئەھۋالدىن ساقلىنىشى، باشقا مىللەتلەرنىڭ دىلىغا ئازار بېرىپ قويۇش ئېھتىماللىقى بولغان ھەرقانداق ئىشنى قىلماسلىقى لازىم.

ئۈچىنچىدىن، مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىدە چىڭ تۇرۇش ۋە ئۇنى مۇكەممەللەشتۈرۈش كېرەك. جۇڭگو مىللەتلەر مەسىلىسىنى مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىنى يۈرگۈزۈش يولى بىلەن ھەل قىلىشنى ماركسىزمنىڭ قائىدىسىگە ۋە جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن بەلگىلىگەن. بۇ كىشىلەرنىڭ سۇبيېكتىپ ئىرادىسىنىڭ مەھسۇلى بولماستىن، بەلكى تارىخىي مۇقەررەرلىكتۇر. جۇڭگو—قەدىمدىن بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك دۆلەت، ھەرقايسى مىللەتلەر ئىقتىسادىي تۇرمۇشتا بىر-بىرىنى تولۇقلايدىغان، بىر-بىرىگە تايىنىدىغان يېقىن مۇناسىۋەتنى شەكىللەندۈرگەن. ئورتاق دۈشمەنگە قارشى كۈرەشتە، مۆرىنى مۆرىگە تىرەپ جەڭ قىلغان، دۆلەتنىڭ بىرلىككە كەلگەن ھالىتى ھەرقايسى مىللەت خەلقلىرى تەرىپىدىن ئېتىراپ قىلىنغان، كىتابلار، خەرىتىلەردىمۇ خاتىرىلەنگەن، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ قەلبىدىن تېخىمۇ چوڭقۇر ئورۇن ئالغان. مەيلى سىياسىي، ئىقتىسادىي تەرەققىيات ۋە مەدەنىيەت تەرەققىيات نۇقتىسىدىن كۆزىتەيلى ياكى تارىخىي نۇقتىدىن، رېئاللىق نۇقتىسىدىن ۋە كەلگۈسى نۇقتىسىدىن كۆزىتەيلى، بۇنىڭ يەكۈنى بىرلا: "خەنزۇلار ئاز سانلىق مىللەتلەردىن ئايرىلالمايدۇ، ئاز سانلىق مىللەتلەر خەنزۇلاردىن ئايرىلالمايدۇ". جۇ ئېنلەي زۇڭلىنىڭ سۆزى بىلەن ئېيتقاندا: جۇڭگودىكى مىللەتلەر "بىرلەشسە ھەر ئىككى تەرەپكە پايدىلىق، بۆلۈنسە ھەر ئىككى تەرەپكە زىيانلىق"، "تارىخنىڭ تەرەققىياتى مىللەتلىرىمىزنىڭ ھەمكارلىقىغا شارائىت يارىتىپ بەردى، ئىنقىلابىي ھەرىكەتنىڭ تەرەققىياتىمۇ ھەمكارلىقىمىزغا ئاساس سېلىپ بەردى". پاكىت ئىسپاتلىدىكى، مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيىنى يۈرگۈزۈش جۇڭگونىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئۇيغۇن

بولغان توغرا يول، بۇنىڭدا شەك يوق. بۈگۈنكى دۇنيادىكى كۆپ مىللەتلىك دۆلەتلەردە مىللىي توقۇنۇش ئېغىر بالايىئاپەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، بۇ ھال جۇڭگونىڭ مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىنىڭ ئەۋزەللىكىنى تېخىمۇ نامايان قىلدى. يولداش دېڭ شياۋپىڭ مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: ”مىللەتلەر مەسىلىسىنى ھەل قىلىشتا، جۇڭگو مىللىي رېسپۇبلىكىلار فېدېراتسىيە تۈزۈمىنى ئەمەس، بەلكى مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىنى قوللاندى. بىزنىڭچە بۇ تۈزۈم ياخشىراق، جۇڭگونىڭ ئەھۋالىغا ئۇيغۇن كېلىدۇ. بىزدە بىرمۇنچە ئەۋزەل نەرسىلەر بار، بۇ بىزنىڭ ئىجتىمائىي تۈزۈمىمىزدىكى ئەۋزەللىك، بۇنىڭدىن كېچىكىشكە بولمايدۇ.“ مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىنى مۇستەھكەملەش ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن، مەركەز ۋە ئالاقىدار تەرەپلەر نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، 1984-يىلى «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە قانۇنى»نى ئېلان قىلدى. بۇ، ئاساسىي قانۇندا بەلگىلەنگەن مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىنى يولغا قويۇش ئۈچۈن تۈزۈلگەن مۇھىم قانۇن بولۇپ، مەملىكىتىمىزنىڭ مىللىي تېررىتورىيىلىك ئاپتونومىيە تۈزۈمىنىڭ يېڭى بىر باسقۇچقا قەدەم قويۇپ، قانۇنچىلىق يولغا چۈشكەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ. دەرۋەقە، بۇ جەھەتتە ئىشلەشكە تېگىشلىك يەنە نۇرغۇن خىزمەتلەر بار، بۇ خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلىشىمىز كېرەك.

تۆتىنچىدىن، ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى ئازاد قىلىپ ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇپ، خەلق تۇرمۇشىنى ياخشىلاپ، مىللەتلەرنىڭ ئورتاق گۈللىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش لازىم. دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيان، دۆلەت ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن، كۆپلىگەن ئۈنۈملۈك خىزمەتلەرنى ئىشلىدى، جۈملىدىن ماددىي كۈچ، ئادەم كۈچى ۋە مالىيە كۈچى جەھەتلەردىن ياردەم بەردى. دۆلەتنىڭ ياردەم بېرىشى، ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىدىكى ھەر مىللەت ئاممىسىنىڭ ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈشى، جاپاغا چىداپ كۈرەش قىلىشى ئارقىسىدا ھەر مىللەت خەلقى زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشتى، بەزى مىللەتلەر بىرقانچە ئىجتىمائىي فورماتسىيەدىن ھالقىپ ئۆتۈپ، سوتسىيالىزم دەۋرىگە قەدەم قويدى. ھەرقايسى مىللەتلەر دۆلەتنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈنمۇ تېگىشلىك تۆھپە قوشتى. كەلگۈسى 15 يىل ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرى ئىنتايىن ياخشى پۇرسەتكە ئىگە بولغان، تېخىمۇ تېز، تېخىمۇ ياخشى تەرەققىي قىلىدىغان 15 يىل بولىدۇ. پارتىيە 14-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 5-ئومۇمىي يىغىنى ماقۇللىغان «تەكلىپ»تە ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنىڭ تەرەققىياتى توغرىسىدا مول مەزمۇنلار بار. 5-ئومۇمىي يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇپ، 9-بەش يىللىق پىلان ۋە 2010-يىلغىچە بولغان يىراق كەلگۈسى نىشان پروگراممىسىنى يولغا قويۇشتا، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش ۋە دۆلەت يۆلەش، تەرەققىي تاپقان رايونلار ياردەم بېرىش ئارقىلىق، ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنى تېخىمۇ تېز، تېخىمۇ ياخشى تەرەققىي قىلدۇرۇش، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۇرمۇشىنى ئۈزلۈكسىز ياخشىلاش، ئورتاق بېيىش نىشانىغا يېتىش لازىم. ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرى بىلەن تەرەققىي قىلغان رايونلارنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىيات جەھەتتىكى پەرق مەسىلىسىگە

مەركەز يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىپ كېلىۋاتىدۇ. پەرقنى تارىخ ۋە رېئاللىقتىكى كۆپ خىل ئامىللار كەلتۈرۈپ چىقارغان، ئۇنى تۈگىتىش ئۇچۇن بىر جەريان كېرەك. پائال تۈردە شارائىت ھازىرلاپ، پەرقنى پەيدىنپەي كىچىكلىتىش لازىم. ئىقتىسادنى تەرەققىي قىلدۇرۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرىنىڭ مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغىمۇ ئىنتايىن ئېتىبار بېرىپ، ئىككى قولدا تۇتۇش، ھەر ئىككى قولدا چىڭ تۇتۇشتا چىڭ تۇرۇشنى تىرىشىپ ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم.

3. ماركسىزملىق دىن قارىشىدا چىڭ تۇرۇپ، دىننى سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشىشقا يېتەكلەش لازىم.

دىنىنىڭ پەيدا بولۇشى، تەرەققىي قىلىشىنىڭ تەبىئىي مەنبەسى، ئىجتىمائىي مەنبەسى ۋە بىلىش جەھەتتىكى مەنبەسى بار بولۇپ، ئۇزاق مۇددەتلىك خاراكتېرگە، ئاممىۋى خاراكتېرگە، مىللىي خاراكتېرگە، خەلقئارا خاراكتېرگە ۋە مۇرەككەپ خاراكتېرگە ئىگە. دىن مەسىلىسىدە كىچىك ئىش يوق. دىن مەسىلىسىگە توغرا مۇئامىلە قىلىش ۋە ئۇنى توغرا بىر تەرەپ قىلىش—دۆلىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرىدىكى مۇھىم بىر مەسىلە، شۇنداقلا جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇشنىڭ مۇھىم بىر مەزمۇنى. دىنىي مەسىلىلەرنىڭ مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلىنىش-قىلىنماسلىقى دۆلەتنىڭ تىنچلىقى ۋە مىللەتلەرنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى ساقلاشتا، خەلقئارا ئالاقىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە چەت ئەل دۈشمەن كۈچلىرىنىڭ سىڭىپ كىرىشىنى توسۇشتا، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىدا سەل قاراشقا بولمايدىغان مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. بۇ بىزدىن دىنىي مەسىلىگە قارىتا، خۇددى لېنىن كۆرسەتكەندەك چوقۇم "ئالاھىدە سالماق بولۇش"، "ئىنتايىن ئېھتىيات قىلىش" ۋە "ئەتراپلىق ئويلىنىش" پوزىتسىيىسىنى تۇتۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. مەسىلىنىڭ ئېغىرلىقى ۋە مۇرەككەپلىكىنى مۇبالىغە قىلىۋېتىپ، ھودۇقۇپ كېتىش توغرا ئەمەس؛ مەسىلىنىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە مۇرەككەپلىكىنى كۆرمەي، بىخەستەلىك قىلىش، بولۇشىغا قويۇپ بېرىشمۇ توغرا ئەمەس.

ماركسىزملىق دىن قارىشىدا چىڭ تۇرۇشتا، يولداش جياڭ زېمىننىڭ دىن مەسىلىسى توغرىسىدىكى ئۈچ جۈملە سۆزىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش لازىم: بىرىنچى، پارتىيىنىڭ دىن سىياسىتىنى ئومۇميۈزلۈك، توغرا ئىزچىللاشتۇرۇش، ئىككىنچى، دىنىي ئىشلارنى باشقۇرۇشنى قانۇن بويىچە كۈچەيتىش، ئۈچىنچى، دىننى سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشىشقا پائال يېتەكلەش كېرەك. ئەمەلىيەت جەريانىدا تۆۋەندىكى بىرقانچە جەھەتتىكى خىزمەتنى كۈچەيتىش لازىم:

دۆلەت بىلەن دىنىنىڭ مۇناسىۋىتىنى توغرا تونۇش لازىم، دىن ئېتىقاد جۈملىسىگە

كىرىدۇ، ئۇ پۇقرالارنىڭ شەخسىي ئىشى. مەيلى قايسى نۇقتىدىن ئېيتمايلى، بىر ئادەم ئۇچۇن دۆلەت ئەڭ مۇھىم. بىر ئادەم ئوخشاش بولمىغان دىنغا ئېتىقاد قىلسا بولىدۇ، لېكىن ئۇ ئالدى بىلەن ۋەتەنپەرۋەر بولۇشى لازىم. بۇ — كوممۇنىستلار بىلەن دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچىلارنىڭ ئىتتىپاقلىشىشى، ھەمكارلىشىشىنىڭ سىياسىي ئاساسىدۇر؛ دىنىي ئەقىدىدىمۇ دۆلەتنى سۆيۈش توغرىسىدىكى مەزمۇن بار. ۋەتەننى سۆيۈش — ياخشى دىندارلاردىن بولۇشنىڭ ئالدىنقى شەرتى، ۋەتەننى سۆيمەيدىغان ئادەمنىڭ دىننى ھەقىقىي سۆيۈشى ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس. دۆلىتىمىزدە، دۆلەت قۇدرەت تېپىپ گۈللەنگەندىلا، سوتسىيالىزم شارائىتىدىلا ھەقىقىي دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى بولىدۇ. بۇ يەردە شۇنى دېمەي بولمايدۇكى، رېئال تۇرمۇشتا بەزىلەر دۆلەت بىلەن دىننىڭ مۇناسىۋىتىنى ئېغىر دەرىجىدە ئاستىن-ئۈستۈن قىلىپ، دىننى دۆلەتنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، دىننى دۆلەتتىنمۇ مۇھىم دەپ قارايدۇ. مەسىلەن، دىنىي ئەقىدىگە قاتتىق ئەمەل قىلىدۇ، دۆلەتنىڭ قانۇنىغا، سىياسىتىگە بولسا دېگەندەك ياخشى ئەمەل قىلمايدۇ؛ دىنىي جەھەتتىكى بەزى ئىشلارغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلىدۇ، دۆلەت قىلىشنى تەلەپ قىلغان ئىشلارغا بولسا ئانچە كۆڭۈل بۆلمەيدۇ. نۇرغۇن جايلاردا مەكتەپلىرىمىز كونىراپ قارىغۇسىز بولۇپ كەتتى، لېكىن مەسچىت، بۇتخانا، چېركاۋلار ئىنتايىن ھەيۋەتلىك سېلىنىدى؛ بەزىلەر دىنىي ھەرىكەتلەرگە ئىنتايىن قىزغىن قاتنىشىپلا قالماستىن، ھەتتا دىن ئارقىلىق مەمۇرىي ۋە ئىجتىمائىي ئىشلارغا ئارىلىشىۋاتىدۇ.

دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكىنى قوغداش لازىم. دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى ئاساسىي قانۇندا پۇقرالارغا بېرىلگەن بىر تۈرلۈك ھوقۇق. پۇقرالارنىڭ دىنغا ئېتىقاد قىلىش ئەركىنلىكىمۇ، دىنغا ئېتىقاد قىلماسلىق ئەركىنلىكىمۇ بار. دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكىگە ھۆرمەت قىلىش ۋە ئۇنى قوغداش كىشىلەرنىڭ دىنغا ئېتىقاد قىلىش ئەركىنلىكىنى ۋە دىنغا ئېتىقاد قىلماسلىق ئەركىنلىكىنى قوغداشتىن ئىبارەت ئىككى تەرەپنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. پۇقرالارنى دىنغا ئېتىقاد قىلىشقا ياكى دىنغا ئېتىقاد قىلماسلىققا زورلاشقا بولمايدۇ، دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان پۇقرالارنى ياكى دىنغا ئېتىقاد قىلمايدىغان پۇقرالارنى كەمسىتىشكە بولمايدۇ. دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان ئامما بىلەن دىنغا ئېتىقاد قىلمايدىغان ئامما، ئېتىقادى ئوخشاش بولمىغان ئامما بىر-بىرىنى ھۆرمەت قىلىشى، ئۆزئارا ئىتتىپاقلىشىشى لازىم. بىزنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىشتىكى توپ چىقىش نۇقتىمىز ۋە نىشانىمىز — دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان ئامما بىلەن دىنغا ئېتىقاد قىلمايدىغان ئاممىنىڭ ئىرادىسى ۋە كۈچىنى قۇدرەتلىك سوتسىيالىستىك دۆلەت قۇرۇشتىن ئىبارەت مۇشۇ ئورتاق نىشانغا مەركەزلەشتۇرۇش. بۇ نۇقتىدىن چەتلىگەن سۆز ۋە ھەرىكەتلەرنىڭ ھەرقاندىقى خاتا، ئۇنىڭغا قەتئىي قارشى

تۇرۇش كېرەك. دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتى ئۇزاق مۇددەتلىك سىياسەت، ئۇنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، دىنىي سىياسەتنىڭ ئىزچىللىقى ۋە مۇقىملىقىنى ساقلاش كېرەك.

سىياسەت بىلەن دىنىنى بىر-بىرىدىن ئايرىۋېتىش، دىنىنىڭ مائارىپقا، نىكاھ ئىشلىرىغا، ئائىلە ئىشلىرىغا توسقۇنلۇق قىلىشىغا يول قويماسلىق پرىنسىپىدا چىڭ تۇرۇش لازىم. دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنىڭ ماھىيىتى دىنىي ئېتىقاد مەسىلىسىنى پۇقرالار ئۆز ئىختىيارى بىلەن تاللايدىغان مەسىلىگە، پۇقرالارنىڭ شەخسىي ئىشىغا ئايلاندۇرۇش. ھەرقانداق دىنىنىڭ سىياسەتكە، ھۆكۈمەت ئىشلىرىغا ئارىلىشىۋېلىشىغا، ئەدلىيە، مائارىپ، نىكاھ، پىلانلىق تۇغۇت قاتارلىق ئىشلارغا توسقۇنلۇق قىلىشىغا، تۆت ئاساسىي پرىنسىپقا قارشى تەشۋىقات ئېلىپ بېرىشىغا بولمايدۇ. دىنىي ساھەدىكىلەر مۇستەقىل-ئۆز-ئۆزىگە خوجا بولۇش ئاساسىدا چەت ئەللەر بىلەن دىنىي جەھەتتىكى دوستلۇق مۇناسىۋەتنى تەرەققىي قىلدۇرسا، دىنىي جەھەتتىكى خەلقئارا دوستانە بېرىش-كېلىشنى قانات يايدۇرسا بولىدۇ، ئەمما، دۈشمەن كۈچلەرنىڭ دىنىدىن پايدىلىنىپ سىڭىپ كىرىشىنى قەتئىي توسۇش كېرەك، ھەرقانداق ئادەمنىڭ دىنىدىن پايدىلىنىپ دۆلەتنىڭ بىرلىكىگە زىيان يەتكۈزىدىغان، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان، جەمئىيەتنىڭ مۇقىملىقىغا زىيان يەتكۈزىدىغان ھەرىكەتلەرنى ئېلىپ بېرىشىغا يول قويۇلمايدۇ.

دىنىي ئىشلارنى قانۇن بويىچە باشقۇرۇش لازىم. ئىجتىمائىي ئىشلارنى قانۇن بويىچە باشقۇرۇش — ئىگىلىك ھوقۇقىغا ئىگە دۆلەتنىڭ ھوقۇقى. دۆلىتىمىزدە، دىنىي ئىشلارنى قانۇن بويىچە باشقۇرۇش لازىم. دۆلەت ۋە ئۇنىڭ مۇناسىۋەتلىك تارماقلىرى دىنىي ئىشلار توغرىسىدا بىر تۈركۈم قانۇن-نىزاملارنى تۈزۈپ چىقتى. ئۇنىڭ مەزمۇنى: ھۆكۈمەت قانۇن بويىچە دىنىي تەشكىلاتلارنىڭ ۋە مەسچىت، بۇتخانا، چېركاۋلارنىڭ قانۇنلۇق ھوقۇق-مەنپەئەتىنى قوغدايدۇ، دىنىي كەسپدارلارنىڭ نورمال دىنىي پائالىيەتلەرنى ئادا قىلىشىنى قوغدايدۇ، دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچى ئاممىنىڭ نورمال دىنىي پائالىيەتلىرىنى قوغدايدۇ، قانۇنسىز ئۇنسۇرلارنىڭ دىن ۋە دىنىي ھەرىكەتلەردىن پايدىلىنىپ قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرۇشىنىڭ، قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ جىنايەت ئۆتكۈزۈشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ ۋە ئۇنى چەكلەيدۇ، چەت ئەلدىكى دۈشمەن كۈچلەرنىڭ دىندىن پايدىلىنىپ سىڭىپ كىرىشىنى توسىدۇ. دىنىي پائالىيەتلەرنى قانۇن بويىچە ئېلىپ بېرىش، دىنىي سورۇنلارنى تەسىس قىلىشتا ۋە دىنىي سورۇنلاردا پائالىيەت ئېلىپ بېرىشتا قانۇن بويىچە ئىش كۆرۈش لازىم، نورمال دىنىي پائالىيەتلەرنى دىن دائىرىسىگە كىرمەيدىغان، دۆلەت مەنپەئەتىگە ۋە خەلقنىڭ ھاياتى، مال-مۈلكىنىڭ بىخەتەرلىكىگە زىيان يەتكۈزىدىغان ھەر خىل خۇراپىي ھەرىكەتلەردىن، ئاساسىي

قانۇندا، قانۇنلاردا ۋە سىياسەتتە بەلگىلەنگەن دائىرىدىن ھالقىپ كەتكەن قانۇنسىز ھەرىكەتلەردىن پەرقلەندۈرۈش كېرەك. دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكىنى ۋە نورمال دىنىي پائالىيەتلەرنى قوغداش بىلەن بىر ۋاقىتتا، دىنىي تونىغا ئورىنىۋالغان قانۇنغا خىلاپ بارلىق قانۇنسىز، جىنايى ھەرىكەتلەرگە قەتئىي زەربە بېرىش لازىم.

دىننى سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشىشقا يېتەكلەش كېرەك. دىن بىر خىل تارىخىي ھادىسە بولۇپ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتە ئۇزاققىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، ئەگەر دىن سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشالمىسا، زىددىيەت پەيدا بولىدۇ. كۆپچىلىك دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچىلار سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى ھىمايە قىلىدۇ، ئۇلار پۈتۈن مەملىكەت خەلقى بىلەن تۈپ مەنپەئەت جەھەتتە بىردەك، بۇ—دىننىڭ سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشالىشىنىڭ سىياسىي ئاساسى. دىننى سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشىشقا يېتەكلەش دىنغا ئېتىقاد قىلغۇچىلارنىڭ خۇداگۇيلۇق ئىدىيىسى ۋە دىنىي ئېتىقادىدىن ۋاز كېچىشىنى تەلەپ قىلغانلىق بولماستىن، بەلكى ئۇلارنىڭ سىياسىي جەھەتتە ۋەتەننى سۆيۈپ، سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى، كومپارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىنى ھىمايە قىلىپ، دىننى سۆيۈش بىلەن ۋەتەننى سۆيۈشنى بىرلەشتۈرۈشنى، دىنىي پائالىيەتلەرنى ئاساسىي قانۇن ۋە قانۇنلار دائىرىسىگە كىرگۈزۈپ، ئۆز ئىرادىسى ۋە كۈچىنى جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش يولىدىكى ئۇلۇغ ئىشلارغا مەركەزلەشتۈرۈپ، دىنىي پائالىيەتلەرنىڭ قانۇننىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىنى قوغداشقا پايدىلىق بولۇشىنى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا پايدىلىق بولۇشىنى، دۆلەتنىڭ بىرلىكىنى قوغداشقا پايدىلىق بولۇشىنى، جەمئىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە ئالغا بېسىشىغا پايدىلىق بولۇشىنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلغانلىقتۇر. شۇنى كۆرۈشىمىز كېرەككى، بەزى جايلاردا دىن سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشالماسلىق مەسىلىسى مەۋجۇت، مەسىلەن، بەزى جايلاردا سالغان مەسچىت، بۇتخانىلارنىڭ كۆلىمى ۋە سانى ئەمەلىي ئېھتىياجدىن ئېشىپ كېتىپ، ئاممىنىڭ يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتكەن؛ بەزى جايلاردا دىن مەمۇرىيەت، ئەدلىيە ۋە مائارىپقا ئارىلىشىپ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ئەمىر-پەرمانلىرىنىڭ توسالغۇسىز ئىجرا قىلىنىشىغا ۋە ھوقۇقىنىڭ يۈرگۈزۈلۈشىگە تەسىر يەتكۈزگەن، ھەتتا بەزى ئاساسىي قاتلام پارتىيە ياچېيكىلىرىنى ئۆزگەرتىپ سايلاشتىمۇ دىنىي كەسىپدارلارنىڭ پىكرى بويىچە ئىش قىلىدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلگەن؛ بەزى مەزھەبلەر ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش ئۆلۈش-يارىلىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ، جەمئىيەت ئامانلىقى ۋە رايون مۇقىملىقىغا زىيان يەتكۈزگەن، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشقا تەسىر يەتكۈزگەن؛ بەزى جايلاردا خۇسۇسىي دىنىي مەكتەپلەر قۇرۇلۇپ، سوتسىيالىستىك جەمئىيەت بىلەن سىغىشالمايدىغان نەرسىلەر تارقىتىلغان ۋەھاكازا.

دېمەك، قانداق قىلىپ دىنىنى سوتسىيالىستىك جەمئىيەتكە ماسلىشىشقا يېتەكلەش مەسىلىسىدە، بىز ئىشلەشكە تېگىشلىك يەنە نۇرغۇن خىزمەتلەر بار، بىز بۇ خىزمەتلەرنى تىرىشىپ ياخشى ئىشلىشىمىز لازىم.